

ХІХ КОНГРЕС МІЖНАРОДНОЇ АСОЦІАЦІЇ КОМПАРАТИВІСТИКИ В СЕУЛІ

15 – 21 серпня 2010 року в Сеулі (Південна Корея) на базі Університету Чанг-Енг (Chung-Ang University) проходив ХІХ Конгрес Міжнародної асоціації компаративістики (МАК). Він тривав шість робочих днів, ще один день був присвячений екскурсійним турам.

На конгресі були присутні близько тисячі науковців зі США, Німеччини, Австрії, Франції, Індії, Китаю, Японії, Польщі, Словенії, Словаччини, Іспанії, Великобританії, Південної Кореї, Південної Африки, Італії, Камеруну тощо. Від України було двоє учасників: доцент Київського міжнародного університету Оксана Приходько та автор цих рядків. На жаль, не було представників Української асоціації компаративістики, хоча керівний апарат МАК зацікавлений у співпраці з українськими літературознавцями й можливому проведенні в Україні одного з чергових конгресів, про що заявив новий голова МАК проф. Стівен Сандрап (США).

Міжнародний конгрес компаративістики часто прирівнюють до міжнародних Олімпійських ігор, тільки в царині порівняльного літературознавства. Розпочавши своє життя ще 1955 року у Венеції (Італія), він відбувається що три роки в різних країнах світу (попередній, 2007 р., відбувся в Ріо-де-Жанейро). Конгрес 2010 року на тему “Розширення меж компаративістики” складався із шести основних секцій: “Створюючи компаративістику глобально: нові теорії та практики”, “Визначаючи літературу в добу гіпертекстуальності”, “Природа, технології й гуманізм у різних традиціях”, “Аналізуючи конфлікти й роль *Іншого*”, “Перекладаючи відмінності, поєднуючи світ”, “Місце Азії в новій парадигмі компаративістики”. Серед провідних тем конгресу можна назвати такі: рецепція англійської (зокрема Шекспіра й літератури ХХ ст.) і французької (ХХ ст.) літератур у східних літературах (індійській, китайській, арабській), питання імагології та геокритики, переосмислення філософських систем і теоретичних праць І. Канта, О. Шпенглера, М. Мак-Люена, Г. Бгабги, Ж. Дерріда, М. Бланшо; окреслення специфіки національних (регіональних) компаративістичних шкіл, визначення ступенів і різновидів інтермедіальності.

Відомий компаративіст *Стівен Тотосі де Селетнек* (США) говорив про роль інтермедіальності в компаративних дослідженнях, а проф. *Манфред Шмелінг* з Німеччини (попередній голова МАК, 2007–2010 рр.) про те, що всі поняття, які містять компоненти “інтер-”, “транс-”, “мета-” тощо, належать до центру предметної сфери компаративістики (вони окреслюють один із головних принципів компаративістики: визначення *відмінностей* у середині *цілісного*). Проф. *Чанг-хо Чанг*, президент Корейської асоціації компаративістів і голова оргкомітету ХІХ Конгресу, зауважив: “ХХІ сторіччя – це час обміну, розчинення й спільної дії. Це століття, яке визначить нову долю гуманітарних наук. Наше майбутнє пролягає у площині, яку б я волів назвати “компаративна уява”. Для мене завжди було цікавим і незбагненим те, як звичайне слово “порівняння” стало одним із найуспішніших і найвпливовіших концептів у гуманітарних студіях ХХ і ХХІ ст. Це сталося, як на мене, тому, що компаративна робота дає можливість індивідуальній ідентичності сформуватися через використання відмінностей і розуміння *Інакшості*. Наразі настає час для утвердження таких понять, як “понад”, “перехрестя”, “мульти-”, “конвергенція” й “міграція”. Усі ці поняття – складник різних доменів компаративістики й культурницької політики (або ж навіть когнітивної етики будь-якого порівняння)”.

Конгрес у Сеулі мав на меті окреслити новітні межі для компаративістики ХХІ ст. Якщо в середині ХХ ст. основними в наукових дискусіях були питання про те, що має бути в центрі компаративістичних досліджень (дискусії у працях П. ван Тігема, Г. Ремака, Р. Веллека): лише літературні тексти чи також тексти, наприклад, кіномистецтва; чи можна порівнювати художні тексти, залучаючи інструментарій і знання з політології, соціології, економіки, то нині йшлося про визначення нових *доменів* порівняльного літературознавства, зокрема таких, як нейронаука, високі технології, кіберпростір. Усі ці теми знаходять своє втілення в новітніх текстах. Тому для їхнього аналізу компаративісту потрібно мати знання з нейронаук (нейробіології, нейрохімії), комп’ютерної інженерії тощо. Сучасна літературознавча наука, як було неодноразово проголошено на конгресі, відходить від таких понять, як “мистецтво”, надаючи перевагу поняттю *медіа*. Навіть структуралістське поняття “текст” для компаративістів уже видається застарілим, натомість будь-який витвір мистецтва (або текст) наразі рекомендовано називати прикладом *медійності*, а мистецтво – просто *медіа*.

Водночас у своїй фінальній доповіді під час закриття конгресу проф. *М. Шмелінг* зазначив, що в сучасній компаративістиці також пріоритетні два таких напрями: 1) рецепція тем, сюжетів і образів світової літератури; 2) визначення головного героя (ліричного суб’єкта) в сучасних текстах (ким є “герой нашого часу”? Це *турист*, *фланер*, *менеджер* транснаціональної корпорації, відсторонений *споглядач*?). Також було зауважено, що наразі потрібно акцентувати на вивченні питань *рецепції в діахронічному аспекті*, які до цього часу були на маргінесі літературознавчих досліджень. Проф. *М. Шмелінг* говорив і про те, що пріоритетним завданням нового керівництва Міжнародної асоціації компаративістики стане “узаконення”

академічного статусу для *літературної критики*. На думку науковця, сьогодні в деяких регіональних літературознавчих спільнотах поняття “літературна критика” перебуває поза межами наукового літературознавства. Однак для того, щоб вивчити історичне сприйняття якогось образу в національній літературі, потрібно обов'язково орієнтуватися й на рецепцію сьогодення. Тому літературна критика постає формою першого схоплення нових естетичних тенденцій, коли історію цієї літератури поки що з об'єктивних причин неможливо написати (має минути час, тексти повинні пройти процес природного відбору для потраплення в канон), проте можливо говорити про компаративістичні дослідження, які мають охоплювати простір літературної критики. Отже, літературна критика в будь-якому разі є природною частиною академічного літературознавства й мусить мати статус окремої галузі (поряд із історією, теорією літератури та компаративістикою). Значну увагу в доповіді М. Шмелінга було присвячено й питанням перекладу, що наразі має бути предметом передовсім літературознавства (компаративістики) й вийти з лав лінгвістики. Принаймні дисертації з перекладознавства слід захищати не в річичі мовознавчих.

Під час XIX конгресу відбулась урочиста зміна керівного апарату МАК. Із 2010 до 2013 рр. МАК очолюватиме відомий компаративіст і дослідник скандинавських літератур проф. *Стівен Сандрап* (США). У його доповіді було зазначено, що в наш час актуалізовано містичні теми в новітньому мистецтві (літературі, кіно, малярстві). Для аналізу таких творів потрібні знання з релігієзнавства, культурології тощо. Узагалі, на думку науковця, ми живемо в час *пост-теорії*, коли потрібно знову повертатися до “онтології Слова” й не боятися написання слів із великої літери. Покоління Дерріда змусило переінакшити літературознавчий простір, показавши, що великі наративи – це замасковані й небезпечні простори. Проте сучасна компаративістика має повернутися до осмислення великих культурологічних проєктів.

Провідні науковці конгресу були одностайні в тому, що культурологія та літературна критика – це два кити новітньої компаративістики. Головне для компаративіста – знати передусім контекст, у якому існує відповідне літературно-естетичне явище: контекст історичний, соціальний, політичний, економічний, науково-технологічний. У доповідях почесних промовців конгресу йшлося і про те, що сьогодні у світовій естетиці відбувається повернення до неомодерних традицій (зокрема, сучасні художні тексти потребують знань із теорії контрапункту, з індійської поезики (дхвана, раса, аланкар) тощо). Ці проблеми розглядалися в доповіді проф. *Джейн Джасбір* (Індія).

Також одним із почесних промовців була письменниця *Герта Мюллер*, лауреатка Нобелівської премії з літератури 2009 р. (німецькомовна письменниця, яка народилася в Румунії). Її виступ під назвою “Перукар, волосся й король” мав есеїстично-філософське спрямування. Фактично це була сповідь про перші кроки у просторі літератури, про жажливі соціально-історичні колізії й диктатуру в Румунії).

Напрацювання цього конгресу, безперечно, мають увійти у світовий науковий досвід. Черговий XX конгрес Міжнародної асоціації компаративістики відбудеться влітку 2013 року в Парижі у стінах Університету Сорбони. Його тема: “Методологія компаративістичних досліджень”.

Дмитро Дроздовський
м. Київ

Отримано 30.08.2010 р.

ДО ЮВІЛЕЮ АНДРІЯ НІКОВСЬКОГО

23 червня 2010 року в Національному музеї літератури України в серії запланованих заходів до ювілею А.Ніковського (125 років від дня народження) відбулася презентація монографії Павлини Дунай “Андрій Ніковський: долаючи межі часу” (К.: Твім – інтер, 2009).

П. Дунай окреслила симптоматичну роль і поважне місце Андрія Ніковського в націєтворчому процесі в Україні протягом першої третини ХХ ст., його діяльність у різних галузях науки, культури та державотворення. Вона наголосила, що історико-літературні та літературно-критичні напрацювання А.Ніковського відтворювали дух доби, її пошуки та поривання й водночас означили новий етап українського письменства, репрезентуючи літературну класичну спадщину з погляду національної заангажованості естетичної думки, а модерні тексти – як певні естетичні феномени. Монографічне дослідження творчого спадку вченого в широкому контексті дало можливість не лише заповнити певну лауну в історії літератури, а й точніше вибудувати хроматичний ряд критиків і літературознавців тієї доби, означений у такій послідовності: С.Єфремов – “хатяни” – А.Ніковський – неокласики.

Як зазначив *Ю. Ковалів*, у монографії *П. Дунай* досліджено постать неабиякого масштабу й еволюційної складності. Адже А.Ніковський, поєднуючи аналітичне літературознавство з есеїстикою, зазнав дуже цікавої і знакової еволюції, яку авторка розглядає в широкому націокультурному контексті та порівняно з іншими відомими персоналіями (С.Єфремов, “хатяни”, неокласики). Унаслідок цього розширюється кут зору на саму епоху, зокрема – взаємозалежність традиціоналізму й модернізму та особливості інтерпретації їхніх текстів. Тому ця книжка має цікаві концептуальні засади й заслуговує на наукову увагу й розголос. Директор видавництва “Твім – інтер” *Т. Конончук* розповіла про концептуальні підходи